

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.12:341.217(477:4ЄС)

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/1>

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

METHODOLOGY AND METHODS OF RESEARCH INTO THE ADAPTATION OF UKRAINIAN LEGISLATION TO EUROPEAN UNION LAW

**Бандурка С.С., д.філос.,
молодший науковий співробітник**

*Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
orcid.org/0009-0000-1928-4566*

Стаття присвячена методологічним засадам дослідження процесу адаптації законодавства України до права Європейського Союзу. Акцентовано актуальність проблематики у контексті євроінтеграції та констатовано брак комплексних досліджень методології цього процесу. Окреслено концептуальні основи та інструментарій аналізу адаптації законодавства. Розкрито сутність адаптації як поетапного процесу наближення правової системи України до *acquis* ЄС шляхом імплементації норм ЄС, гармонізації інститутів та усунення колізій між правом України та правом ЄС. Проаналізовано нормативно-правові підвалини процесу адаптації, уточнено понятійний апарат (співвідношення термінів адаптації, гармонізації, уніфікації, імплементації) та надано рекомендації щодо використання окремих методів наукового дослідження.

Обґрунтовано необхідність багаторівневого методологічного підходу (від філософсько-правових засад до загальнонаукових принципів та спеціально-правових методів), причому методологія трактується як цілісна концепція, що поєднує світоглядні засади та інструментарій. Визначено ключові методи дослідження: порівняльний, формально-юридичний, системно-структурний, історико-правовий, соціологічний, прогностичний та герменевтичний, і показано, що їх поєднання забезпечує всебічний та об'єктивний аналіз процесу адаптації законодавства України до права Європейського Союзу. Зроблено висновок, що лише інтегрований підхід із поєднанням зазначених методів дозволяє об'єктивно оцінити прогрес правової адаптації та підготувати обґрунтовані рекомендації. Підкреслено безперервний характер адаптаційного процесу та запропоновано критерії оцінки його успішності (ступінь відповідності праву ЄС, ефективність реалізації норм, інституційна спроможність виконувати євроінтеграційні вимоги). Наголошено на важливості узгоджених дій органів влади та врахування європейського досвіду для гармонізації національного законодавства з правом ЄС.

Ключові слова: методологія, методи дослідження, адаптація законодавства, право Європейського Союзу.

The article is devoted to the methodological principles of studying the process of adapting Ukrainian legislation to European Union law. The relevance of the issue in the context of European integration is emphasized and the lack of comprehensive research on the methodology of this process is stated. The conceptual foundations and tools for analyzing legislative adaptation are outlined. The essence of adaptation as a phased process of approximation of the legal system of Ukraine to the EU *acquis* through the implementation of EU norms, harmonization of institutions and elimination of conflicts between Ukrainian law and EU law is revealed. The regulatory and legal foundations of the adaptation process are analyzed, the conceptual apparatus is clarified (the correlation of the terms adaptation, harmonization, unification, implementation) and recommendations are provided for the use of individual methods of scientific research. The need for a multi-level methodological approach is substantiated (from philosophical and legal principles to general scientific principles and special legal methods), and the methodology is interpreted as a holistic concept that combines worldview principles and tools. The key research methods are identified: comparative, formal-legal, systemic-structural, historical-legal, sociological, prognostic and hermeneutic, and it is shown that their combination provides a comprehensive and objective analysis of the process of adapting Ukrainian legislation to European Union law. It is concluded that only an integrated approach with a combination of the above methods allows for an objective assessment of the progress of legal adaptation and the preparation of substantiated recommendations. The continuous nature of the adaptation process is emphasized and criteria for assessing its success are proposed (degree of compliance with EU law, effectiveness of implementation of norms, institutional capacity to fulfill European integration requirements). The importance of coordinated actions of authorities and taking into account European experience for harmonizing national legislation with EU law is emphasized.

Key words: methodology, research methods, adaptation of legislation, European Union law.

Вступ. Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу – ключовий напрям правового забезпечення євроінтеграції, який набув особливої актуальності після набуття чинності Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році[2]. Ще у 2004 році було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», що започаткував комплексну діяльність із наближення національних норм до *acquis* ЄС[1]. Відтоді процес правової гармонізації охоплює різні галузі законодавства – від економічних стандартів до прав людини – і є необхід-

ною умовою інтеграції України у європейський правовий простір. У науковій літературі терміни «адаптація», «гармонізація», «апроксимація» часто вживаються як близькі за змістом для позначення процесу зближення правових систем. Згідно з визначенням, **адаптація законодавства** означає цілеспрямований процес приведення національного законодавства у відповідність із нормами і стандартами міжнародного та європейського права шляхом удосконалення національних нормативних актів (внесення змін, прийняття нових актів тощо). Така адаптація здійснюється уповноваженими органами державної влади через

правотворчість, планування, координацію та контроль, будучи складовою інтеграційних процесів і передумовою гармонізації національного законодавства з правом ЄС. Вона має поетапний характер: на кожному етапі досягається певний рівень відповідності українських норм вимогам ЄС[3].

Попри значну кількість досліджень окремих аспектів наближення права України до права ЄС, досі спостерігається брак комплексних теоретико-правових робіт, присвячених саме методології цього процесу. Методологічні питання набувають особливої ваги, оскільки від вибору належних наукових підходів залежить об'єктивність оцінки досягнутого прогресу у правовій адаптації та визначення подальших кроків. Методологія дослідження адаптації законодавства охоплює не лише сукупність методів, але й загальні принципи та світоглядні позиції, через призму яких науковці аналізують явище правової інтеграції. Як слушно зазначає дослідник, звужувати методологію лише до переліку методів – це спрощення; натомість методологія постає як певна наукова концепція або світогляд, що ґрунтується на теорії і визначає підхід до пізнання правових явищ[6]. Інакше кажучи, методологія дослідження є багаторівневою системою, яка включає філософські засади, загальнонаукові принципи, міждисциплінарні та спеціально-правові методи, категорії і теоретичні положення, що використовуються для аналізу предмета.

Метою статті є характеристика методологічних основ та інструментарію, які застосовуються при дослідженні процесу адаптації законодавства України до права ЄС.

Концептуальні та правові основи адаптації законодавства України до права ЄС

Перш ніж перейти до власне методології дослідження, необхідно визначити сутність явища адаптації законодавства та його нормативні підвалини. **Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу** – це багатаспектний процес правового зближення, що охоплює внесення змін до національних норм, ухвалення нових актів законодавства, а також виконання міжнародно-правових зобов'язань Україною для досягнення відповідності праву ЄС. Іншими словами, йдеться про поступову трансформацію української правової системи відповідно до *acquis communautaire* – сукупності норм і стандартів ЄС. Як підкреслює Н. М. Пархоменко, адаптація є складовою інтеграційних процесів та **передумовою гармонізації** національного права з правом міжнародних організацій. Її реалізація відбувається планомірно, у кілька етапів, на кожному з яких забезпечується певний рівень узгодженості законодавства зі стандартами ЄС[3].

Правові рамки адаптації законодавства України визначені як внутрішніми актами, так і міжнародними зобов'язаннями держави. Внутрішнім фундаментом є згадана Загальнодержавна програма 2004 року, яка встановила цілі, принципи та механізми наближення українського законодавства до права ЄС[1]. Згодом були ухвалені галузеві плани адаптації, створені спеціальні інституції (наприклад, комітети Верховної Ради з європейської інтеграції), урядові підрозділи з питань євроінтеграції), а також діє **Координаційна рада з адаптації законодавства** при Міністерстві юстиції. На міжнародному рівні ключовим документом стала Угода про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року, яка передбачає конкретні зобов'язання України щодо імплементації положень права ЄС у внутрішній правопорядок[2]. Таким чином, наявне як нормативне зобов'язання наближувати законодавство, так і інституційні механізми, що його координують.

Водночас понятійний апарат, пов'язаний з адаптацією, потребує уточнення, оскільки в літературі поряд з цим терміном вживаються інші – «*гармонізація*», «*уніфікація*», «*апроксимація*», «*імплементація*». У широкому розумінні **гармонізація** охоплює всі форми правового зближення, зокрема шляхом адаптації, імплементації,

стандартизації тощо. **Уніфікація** зазвичай розглядається як більш формалізований процес усунення розбіжностей між правовими системами та встановлення єдиних правових стандартів у певній сфері. За визначенням, уніфікація – це приведення чинного права до єдиної системи та одноманітності правового регулювання подібних суспільних відносин. **Стандартизація**, у свою чергу, означає діяльність із встановлення типових норм і вимог з метою досягнення оптимального порядку в певній галузі; результатом стандартизації є прийняття стандартів – документів, що фіксують узгоджені правила або критерії якості. **Імплементація** традиційно розуміється як процес впровадження норм міжнародного (європейського) права у внутрішню систему – через їх транспозицію, належне застосування, забезпечення виконання. Існують різні способи імплементації – пряме відтворення норми (інкорпорація), переробка та включення з урахуванням національної специфіки (трансформація), відсилання до міжнародної норми тощо[3]. **Адаптація** як термін часто використовується в українському законодавстві саме на позначення загального процесу правового пристосування. Нерідко її розглядають як складову або один з етапів гармонізації, коли після досягнення базової відповідності за допомогою адаптації та імплементації настає поглиблення інтеграції шляхом уніфікації норм. Тож для цілей цього дослідження «*адаптацію законодавства*» будемо розуміти як комплексний процес наближення правової системи України до права ЄС, що включає імплементацію норм *acquis*, приведення у відповідність правових інституцій та поступове усунення колізій між національними та європейськими нормами.

Методологічні засади дослідження правової адаптації

Методологія дослідження адаптації законодавства має враховувати багаторівневий характер цього явища – від філософсько-правових основ до прикладних методичних прийомів. На найвищому, філософському рівні, дослідник визначає загальну парадигму праворозуміння, в рамках якої інтерпретується процес адаптації. Це може бути, наприклад, нормативістський підхід (коли акцент робиться на формальній відповідності норм і дотриманні ієрархії джерел права) або природно-правовий підхід (коли підкреслюються ціннісні орієнтири, права людини, справедливість як критерії гармонізації). Обраний світоглядний ракурс впливає на постановку дослідницьких питань і трактування результатів. Як зазначає В. М. Костицький, методологія в праві – це не просто сума методів, а цілісний погляд на предмет, який базується на певній науковій концепції[6]. З методологічної точки зору, комплексне дослідження адаптації вимагає синтезу різних підходів: діалектичного (щоб простежити розвиток правових явищ у динаміці), феноменологічного (для розуміння смислів правових новел при адаптації), аксіологічного (для оцінки відповідності законодавства європейським цінностям) тощо.

На рівні загальнонаукових принципів методологія передбачає використання логіки, аналізу і синтезу, індукції та дедукції для побудови цілісної картини досліджуваного процесу. Так, **системний підхід** дозволяє розглядати законодавство як систему, елементи якої (окремі закони, підзаконні акти, інституції) взаємопов'язані і спільно змінюються під впливом європейських інтеграційних вимог. **Структурно-функціональний підхід** дає змогу виявити, як функції правових інститутів змінюються при адаптації (наприклад, роль парламенту, уряду, судів у імплементації права ЄС) і наскільки структура законодавства узгоджується з європейською (наприклад, чи впроваджено європейську класифікацію галузей права, термінологію тощо). Важливою складовою є і **компаративістський підхід** – порівняння правових систем. Він забезпечує розуміння спільного і відмінного між українським правом та правом

ЄС, що допомагає визначити, які норми потребують першочергового вдосконалення, а які вже відповідні вимогам.

Є. О. Харитонов пропонує у своїх працях виділяти *домінанти дослідження* проблем правової адаптації – тобто ключові напрямки і фактори, що визначають характер цього процесу. Зокрема, він звертає увагу на *цивільзаційні та психологічні чинники сумісності* правових систем України та ЄС[4]. Це означає, що методологія має виходити за межі суто формального аналізу норм і враховувати культурно-правову близькість чи відмінність, рівень правосвідомості, історичні традиції права. Так, Харитонов досліджує формування української правової традиції в історичному аспекті, аби оцінити *адаптаційний потенціал* сучасного законодавства. Історико-правовий метод взагалі є цінним для виявлення глибинних причин розбіжностей між українським та європейським правом: наприклад, відмінності, що беруть початок ще з часів романо-германської та загальної правової сімей, або наслідки радянського періоду, які все ще впливають на українське законодавство. У своїй роботі Харитонов також визначає принципи правової адаптації і вводить поняття «*адаптаційний потенціал*» – здатності національної правової системи сприймати нові правові норми та інститути[4]. Ці принципи та показники можуть розглядатися як методологічні орієнтири: наприклад, принцип *сумісності, правової визначеності, інституційної спроможності* тощо – їх дотримання може служити критерієм оцінки успішності адаптації.

Методологічний арсенал дослідника адаптації має також враховувати перспективу розвитку законодавства. Тобто, крім аналізу поточного стану відповідності норм, важливо застосовувати *прогностичний підхід*. Він передбачає моделювання наслідків імплементації тих чи інших норм ЄС в українське право, прогнозування змін правової системи у разі набуття Україною повноправного членства в ЄС, оцінку можливих ризиків та переваг таких змін. Прогнозування спирається і на *стратегічний підхід*: визначення пріоритетних напрямів адаптації, розробка *дорожніх карт* законодавчих змін, врахування довгострокових цілей євроінтеграції. Наприклад, в наукових дослідженнях можна зустріти рекомендації щодо стратегічної поетапності адаптації: спершу – фундаментальні реформи (судова, антикорупційна система, права людини), далі – секторальне законодавство (економіка, екологія тощо), і насамкінець – вузькоспеціальні норми. Визначення таких пріоритетів теж є частиною методології, оскільки впливає на дизайн дослідження (що саме аналізувати в першу чергу).

Отже, методологічні засади дослідження адаптації законодавства охоплюють: 1) **філософсько-правові принципи** (праворозуміння, цінності, домінанти аналізу); 2) **загальнонаукові підходи** (системність, структурність, діалектика розвитку, порівняльність); 3) **спеціальні юридичні принципи** (верховенство права, взаємне визнання, суверенітет vs. наднаціональність тощо); 4) **критерії оцінювання** успішності адаптації (ступінь відповідності директивам ЄС, ефективність правозастосування після імплементації норм, рівень інституційної спроможності виконувати вимоги ЄС і т.д.). Така багатоаспектна методологія створює основу для вибору конкретних методів дослідження, про які йтиметься далі.

Методи дослідження адаптації законодавства України до права ЄС

Для комплексного вивчення процесу адаптації законодавства застосовується широкий спектр наукових методів. Вибір методів зумовлений метою і завданнями конкретного дослідження, а також багатоаспектністю самого явища правової адаптації. Серед основних методів, які використовують дослідники у цій сфері, можна виокремити такі:

1. **Порівняльно-правовий метод (компаративний аналіз)**: базовий інструмент для дослідження адаптації,

оскільки передбачає співставлення норм українського законодавства з відповідними нормами права ЄС. За допомогою цього методу виявляються розбіжності і прогалини в національному праві, що потребують виправлення, а також визначаються найкращі правові рішення, запозичені з європейської практики. Порівняльний аналіз може здійснюватися на рівні окремих законів (наприклад, відповідність українського закону положенням конкретної директиви ЄС) або цілих інститутів (наприклад, порівняння системи захисту прав споживачів в Україні та в ЄС). Як зазначається в сучасних дослідженнях, такий аналіз нормативно-правових актів України та ЄС є основою для оцінки прогресу адаптації[5].

2. **Формально-юридичний метод (догматичний аналіз)**: полягає у дослідженні змісту правових норм, їх структури, термінології та юридичної техніки в українському та європейському законодавстві. Цей метод дозволяє з'ясувати точне значення положень права ЄС і національного права, виявити колізії чи неузгодженості між ними, виробити пропозиції щодо коректного формулювання норм при їх імплементації. Застосування формально-юридичного підходу є необхідним, щоб забезпечити *еквівалентність правових понять*: наприклад, щоб терміни, використані в перекладі директив і регламентів ЄС українською, адекватно відображали зміст оригіналу і не створювали неправильного тлумачення. На практиці цей метод включає аналіз визначень, класифікацій, юридичних конструкцій, закріплених у текстах законів, а також аналіз судової практики (як української, так і прецедентів Суду ЄС) для розуміння застосування норм.

3. **Системно-структурний метод**: дає змогу розглядати адаптацію як процес, що впливає на всю систему права України в цілому. Застосування цього методу передбачає аналіз ієрархії нормативних актів та їх взаємозв'язку у контексті інтеграції з правом ЄС. Наприклад, імплементація європейських директив вимагає внесення змін не лише до одного закону, але часто й до підзаконних актів, відомчих інструкцій, а іноді – й до положень Конституції України. Системний підхід дозволяє врахувати такі взаємозалежності: дослідити, як зміна однієї норми вплине на узгодженість усієї правової системи, чи не виникне нових протиріч. Крім того, цей метод охоплює аналіз інституційної структури: які органи державної влади залучені до процесу адаптації, як між ними розподілені функції координації, моніторингу виконання зобов'язань тощо. Таким чином, системно-структурний аналіз допомагає побачити адаптацію законодавства «великою картинкою», у контексті всіх елементів правової системи.

4. **Історико-правовий метод**: використовується для з'ясування генези та еволюції процесів правового зближення, а також передумов сучасного стану законодавства. За допомогою цього методу дослідник може простежити, як і чому певні норми українського права відрізняються від європейських, виходячи з історичного розвитку. Наприклад, аналіз розвитку законодавства України після проголошення незалежності показує, що спочатку пріоритетом було формування національної правової системи та підписання базових договорів з ЄС (на кшталт Угоди про партнерство і співробітництво 1994 р.), потім – поступове впровадження європейських стандартів, а новий етап євроінтеграції розпочався після 2014 р. Ретроспективний аналіз дозволяє виявити закономірності: які підходи до адаптації вже використовувалися, які мали успіх або зазнали невдачі. Є. О. Харитонов, наприклад, досліджував формування української правової традиції та її сумісність з європейською саме історично, що дало змогу оцінити готовність права України сприймати новачки ЄС[4]. Історичний метод також корисний для аналізу правових реформ в інших державах (особливо постсоціалістичних країнах Центральної і Східної Європи), які вже пройшли шлях адаптації свого законодавства перед вступом до

ЄС – досвід цих країн може бути врахований у вітчизняних дослідженнях як порівняльно-історичний аспект.

5. Соціологічні та емпіричні методи: хоча дослідження адаптації здебільшого зосереджене на аналізі норм права (доктринальний підхід), іноді залучаються і методи емпіричного характеру. Це пов'язано з тим, що формальне прийняття норм ЄС ще не гарантує їх ефективної реалізації на практиці. Тому науковці можуть проводити, приміром, *експертні опитування, інтерв'ю, анкети* серед посадовців, правників, бізнес-спільноти щодо проблем впровадження європейських вимог. Такий підхід дозволяє виявити реальні *виклики адаптації*: недостатню інституційну спроможність, опір окремих зацікавлених груп, фінансові чи технічні перешкоди тощо. У згаданому дослідженні Я. Фокіна (2024) методика включала не лише аналіз законів та порівняльний метод, а й експертні опитування, що допомогло окреслити ключові чинники, які впливають на процес адаптації під час сучасної кризи[5]. Крім того, до емпіричних методів можна віднести *контент-аналіз* правових текстів (наприклад, статистичний аналіз того, наскільки українське законодавство покриває тематику директив ЄС), *моніторинг виконання* (відстеження прогресу прийняття євроінтеграційних законів), кейс-стаді впровадження конкретних норм тощо. Такі методи збагачують дослідження практичними даними і дозволяють перевірити гіпотези щодо ефективності правових реформ.

6. Прогностичний та моделюючий методи: як зазначалося, важливо не лише констатувати наявний стан адаптації, а й прогнозувати подальші зміни. Прогностичний метод спирається на моделювання можливих сценаріїв розвитку законодавства залежно від різних факторів (наприклад, швидкість наближення до членства в ЄС, обсяг міжнародної технічної допомоги, внутрішньополітичні зміни тощо). *Правове моделювання* може полягати у створенні моделей нормативних актів, які відповідають *acquis* ЄС, але враховують українські реалії – по суті це пропозиції законопроектів, концепцій змін. У дослідженні, цитованому вище, методика містила елемент правового моделювання, де автори пропонували конкретні рекомендації та проекти норм для вдосконалення законодавства[5]. Прогнозування також включає оцінку наслідків: наприклад, застосовуючи метод сценарного аналізу, можна оцінити, як вплине повна імплементація певного регламенту ЄС на економіку чи соціальну сферу України протягом кількох років. Це допомагає сформулювати обґрунтовані висновки про доцільність тих чи інших кроків адаптації.

7. Метод правової семіотики та аналіз мови права: у процесі адаптації значну роль відіграє правильне розуміння і переклад юридичних термінів та концептів. Метод *правової семіотики* – аналіз знакової системи права – застосовується для дослідження значень правових норм у різних системах. Зокрема, дослідник може вивчати, як певне поняття визначене в праві ЄС і який відповідник йому існує чи може бути розроблений у праві України. Такий аналіз запобігає ризикам виникнення *фальшивих друзів перекладача* або термінологічних неточностей, що можуть призвести до викривлення суті вимоги ЄС при імплементації. До цього ж блоку можна віднести метод *юридичної герменевтики* – тобто тлумачення правових текстів. При адаптації часто виникають питання тлумачення норм директив: наприклад, чи достатньо дослівно перенести їх текст до закону, чи слід врахувати контекст і практику застосування в ЄС. Герменевтичний підхід дозволяє глибше зрозуміти зміст норми, спираючись на цілі законодавця ЄС, рішення Суду ЄС, доктринальні коментарі, що зрештою підвищує якість адаптації.

Вищезазначені методи нерідко застосовуються в комплексі. Залежно від конкретного дослідницького завдання, наголос може робитися на різних методах. Приміром,

якщо тема дослідження – адаптація екологічного законодавства, то може домінувати порівняльний і формально-юридичний метод (аналіз директив про охорону довкілля та їх імплементації). Якщо ж вивчається загальна теорія адаптації, то більше уваги приділяється методологічним (філософським) аспектам і історико-правовому аналізу. У будь-якому разі, **методологічна різноманітність** є запорукою повного і об'єктивного дослідження. Сучасні автори вказують, що дослідження адаптації законодавства потребує використання онтологічного і гносеологічного підходів (усвідомлення буттєвих основ права та пізнання правових явищ), системного і структурно-функціонального аналізу, компаративістики, правової семіотики, стратегічного планування та прогнозування розвитку права. Такий багатогранний інструментарій дозволяє охопити усі аспекти явища – від філософської сутності до практичних кроків його реалізації.

Висновки. Адаптація законодавства України до права ЄС є складним багатоаспектним процесом, що вимагає ретельного наукового осмислення. Проведений аналіз методології та методів дослідження цього явища демонструє, що для адекватного висвітлення теми необхідно поєднувати різнорівневі підходи. **Методологічні засади** дослідження включають визначення світоглядної позиції (праворозуміння), загальнонаукових принципів (системність, історизм, порівняльність) та спеціальних правових критеріїв гармонізації. Чітке усвідомлення цих засад забезпечує концептуальну цілісність дослідження і дозволяє уникнути фрагментарності в аналізі.

Що стосується **методів дослідження**, то їх комплексне застосування є необхідною умовою повного охоплення предмета. Порівняльно-правовий метод виступає центральним інструментом для ідентифікації відмінностей між українським правом та правом ЄС і шляхів їх зближення. Формально-юридичний метод гарантує точність і коректність у розумінні та перенесенні правових норм. Системно-структурний підхід допомагає врахувати взаємозв'язки в правовій системі та уникнути нових суперечностей при імплементації норм ЄС. Історико-правовий аналіз збагачує дослідження контекстом та уроками минулого досвіду правових реформ. Залучення емпіричних методів (опитувань, статистичного аналізу) додає практичної цінності, дозволяючи перевірити, як нормативні зміни відображаються в реальному житті. Прогностичні та моделюючі підходи, своєю чергою, забезпечують перспективне бачення і науково обґрунтоване планування подальшої адаптації.

Таким чином, дослідження адаптації законодавства України до права ЄС повинно здійснюватися на основі **комплексної методології**, що поєднує теорію і практику. Такий підхід уможливило глибоке розуміння не лише юридичної техніки наближення законів, але й більш широкого контексту – цілей, цінностей, умов успішної інтеграції правових систем. Врахування цивілізаційних, психологічних, соціально-економічних факторів сумісності України та ЄС, на що звертають увагу науковці, дозволяє розробляти рекомендації, адекватні не тільки букві, а й духові європейського права. Комплексне використання методів – від порівняльного і догматичного аналізу до стратегічного прогнозування – створює фундамент для ґрунтовних висновків і практичних пропозицій.

На основі проведеного дослідження можна рекомендувати наступне. По-перше, при аналізі стану адаптації законодавства варто застосовувати **систему критеріїв оцінки**, що включає юридичні (ступінь відповідності нормам ЄС), інституційні (наявність органів та процедур імплементації) та соціально-економічні показники (вплив правових змін на суспільство). По-друге, майбутні наукові дослідження доцільно спрямувати на вивчення *ефективності адаптації*, тобто на питання не лише формального впровадження норм, а й їх дієвості – тут потрібні емпіричні

методи для збору даних про правозастосування. По-третє, корисним є розширення **порівняльного аналізу** на досвід інших країн, зокрема сусідів України, які гармонізували своє законодавство з правом ЄС (Польща, Румунія, країни Балтії тощо), з метою виявлення найкращих практик і типових помилок.

На завершення слід підкреслити, що адаптація законодавства – це не одноразовий акт, а безперервний процес, успіх якого залежить від узгоджених зусиль законодавця, виконав-

чої влади та судової системи. Для науковців, які досліджують цей процес, важливо користуватися багатим методологічним інструментарієм, аби давати об'єктивну картину і пропонувати обґрунтовані шляхи вдосконалення правової системи. Лише за умови належного методологічного забезпечення можливо досягти головної мети – **ефективної гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу** на благо українського суспільства і в інтересах повноцінної інтеграції до європейської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 18.03.2004 № 1629-IV.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (підписана 27.06.2014).
3. Пархоменко Н. М. *Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види.* – Часопис Київського університету права, 2012 р., № 1, с. 338–343.
4. Харитонов Є. О. *Методологічні засади дослідження проблем правової адаптації України до умов внутрішнього ринку ЄС.* – Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія», 2015 р., Т. 17, с. 232–270.
5. Фокін Я. Ф. *Проблеми та перспективи адаптації законодавства України до норм ЄС під час збройної агресії.* – Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, 2024 р., № 12.
6. Кочин В. В. *Теоретико-методологічні основи адаптації законодавства України, що регулює відносини у непідприємницьких товариствах та установах, до acquis ЄС:* монографія. – Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018 р. – 128 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025